

ข่าวสด. (๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒). ขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก 2562. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_2735548 เมื่อ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๒.

ศศิธร มนต์โชติ:
โรงเรียนภาษาและวัฒนธรรม

ขบวนพยุหยาตราทางชลมารค

สวัสดีค่ะ: ชาว TPA NEWS ที่เคารพรัก วันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๖๒ ที่กำลังจะมาถึงนี้ เราชาวไทยจะได้มีโอกาสเห็นภาพสำคัญทางประวัติศาสตร์อีกครั้ง ในการเสด็จพระราชดำเนินเสียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๖๒ ในช่วงการพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม นับเป็นครั้งแรกในรัชกาลปัจจุบัน และเป็นครั้งแรกในรอบ ๗ ปี นับจากปี ๒๕๕๕ ด้วยค่ะ ผู้เขียนขอใช้พื้นที่สนุกกับภาษานี้ให้ข้อมูล และความรู้อันดีด้านภาษา และวัฒนธรรมเกี่ยวกับขบวนพยุหยาตราทางชลมารคคะ

เว็บไซต์ <https://phralan.in.th/coronation/index.php>

“พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๖๒” ของคณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์งานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ได้เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับพระราชพิธีเบื้องปลาย โดยให้ความหมายของขบวนพยุหยาตราทางชลมารคไว้ว่า “ขบวนพยุหยาตราทางชลมารค หมายถึงริ้วขบวนเรือพระราชพิธีที่จัดขึ้นสำหรับพระมหากษัตริย์เสด็จพระราชดำเนินไปในการต่างๆ ทั้งเป็นการส่วนพระองค์และที่เป็นการพระราชพิธี ซึ่งได้ประกอบกรมาแต่โบราณ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี กรุงรัตนโกสินทร์ เรื่อยมาจนปัจจุบัน” คำว่าขบวน และขบวน มีความหมายเหมือนกัน พจนานุกรม ฉบับ

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เขียนไว้ว่า “กระบวน น. หมู่คนหรือพาหนะเป็นต้นที่จัดเป็นแถวเป็นแนวหรือเป็นหมวดเป็นหมู่ตามแบบแผน เช่น กระบวนพยุหยาตรา กระบวนทัพ, แบบแผน เช่น กระบวนหนังสือไทย, ชั้นเชิง เช่น ทำกระบวน งามกระบวนเนตรเงาเล่นหิ้งา” และ “ขบวน [ขะ-] น. กระบวน, พวกที่จัดเป็นแถวเป็นแนวหรือเป็นหมวดเป็นหมู่อย่างขบวนแห่ ขบวนรถ ขบวนเรือ” ซึ่งในเว็บไซต์พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๖๒ หมวดข้อมูลเกี่ยวกับพระราชพิธีเบื้องปลาย เรื่อง กระบวนพยุหยาตราทางชลมารค สมัยโบราณ ได้ให้หมายเหตไว้ว่า “ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๖๒ ใช้ว่า การเสด็จพระราชดำเนินเสียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๖๒”

“พยุหยาตรา (๑) [-ยาดตรา] น. กระบวนทัพ, การเดินทัพ, เช่น ยกพยุหยาตรา. (๒) [-ยาดตรา] ก. ไปเป็นกระบวนทัพใหญ่.”

“ชลมารค [-มาก] น. ทางน้ำ เช่น กระบวนเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารค. (ส.)”

กระบวนพยุหยาตราทางชลมารคในสมัยต่างๆ

สุโขทัย ปรากฏหลักฐานว่าพระร่วงทรงใช้เรือออกไปลอยกระทงหรือพิธีจองเปรียงลอยกระทงที่ปณ กลางสระน้ำ พร้อมทั้งเผาเทียนเล่นไฟในยามคืนเพ็ญเดือนสิบสอง

ประชาชาติธุรกิจ. (๒ กันยายน ๒๕๖๒). ประกาศกรมเจ้าท่า 3 กันยายน ดเนินเรือในแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองบางกอกน้อย ช่วงซ่อมขบวนเรือพระราชพิธี. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/> พระราชพิธีบรมราชาภิเษก/news-367187 เมื่อ ๖ กันยายน ๒๕๖๒.

สมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นเมืองเกาะล้อมรอบด้วยแม่น้ำลำคลองหลายสาย เส้นทางน้ำจึงเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญของชาวกรุงศรีอยุธยา ทั้งในยามศึกสงคราม และยามสงบ มีกระบวนพยุหยาตราชลมารคที่สำคัญ และมีหลักฐานบันทึกไว้ชัดเจน คือ กระบวนพยุหยาตราเพชรพวง ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งเป็นกระบวนพยุหยาตราใหญ่ จัดเป็นกระบวนต่างๆ มีทั้งสถลวิถี (ทางบก) และชลวิถี (ทางน้ำ) หรือในรัชกาลพระเจ้าปราสาททองก็ได้ทรงสร้างเรือพระที่นั่งกิ่งขึ้น นอกจากนี้ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ยังเป็นต้นกำเนิดกาพย์เห่เรือของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ ซึ่งเป็นแม่แบบของการแต่งกาพย์เห่เรือมาจนทุกวันนี้

สมัยกรุงธนบุรี พระเจ้าตากสินมหาราชทรงสร้างเรือรบและเรือราชพิธีขึ้นใหม่ เนื่องจากเรือที่มีอยู่เดิมแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาถูกพม่าเผาไปเป็นจำนวนมาก แต่โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรือรบ เนื่องจากในรัชสมัยของพระองค์เต็มไปด้วยการศึกสงคราม เรือที่ทรงสร้างในสมัยกรุงธนบุรี ได้แก่ เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ไชยนาททำยรถ เรือพระที่นั่งศรีศักทิลาด และเรือโขมดยาปิดทองที่บ

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ระยะเวลาประมาณ ๒๐๐ ปีเศษ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๒๕ เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายพระนครหลวงจากกรุงธนบุรีมาฝั่งกรุงเทพมหานคร บริเวณทิศตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา สืบจนปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงสร้างเรือขึ้นมาใหม่อีก ๖๗ ลำ ซึ่งมีทั้งเรือพระที่นั่งเรือกระบวนปิดทอง เรือพิฆาต และเรือแซง ซึ่งเป็นเรือที่สำคัญๆ เป็นที่รู้จักมาจนทุกวันนี้ และในรัชกาลต่อมา ก็ยังมีการสร้างเรือเพิ่มขึ้นมาอีก รัชกาลที่ ๒ จำนวน ๒ ลำ รัชกาลที่ ๓ จำนวน ๒๔ ลำ รัชกาลที่ ๔ จำนวน ๗ ลำ รัชกาลที่ ๕ จำนวน ๑ ลำ และรัชกาลที่ ๖ จำนวน ๒ ลำ จากนั้นก็ได้มีการสร้างเรืออีกจนถึงรัชกาลที่ ๙ จึงได้มีการ

สร้างเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ เนื่องในโอกาสกาญจนาภิเษก ส่วนเรือที่สำคัญๆ และตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช สร้างขึ้นครั้งแรกในรัชกาลที่ ๔ และมาสร้างขึ้นแทนลำเดิมอีกในรัชกาลที่ ๖ เรือพระที่นั่งอนนทชาตฤขงศ์ สร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๕ และเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ สร้างขึ้นในรัชกาลที่ ๖ และในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้มีการจัดกระบวนพยุหยาตราชลมารคทั้งสิ้น ๑๗ ครั้ง ครั้งที่ ๑๗ เป็นกระบวนพยุหยาตราชลมารค (ใหญ่) การเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดอรุณราชวราราม เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

ขบวนพยุหยาตราทางชลมารคที่จะจัดขึ้นในเดือนตุลาคมนี้ คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๖๒ ดำเนินการจัดเตรียมความพร้อมมาอย่างต่อเนื่อง ตามที่มีประกาศสำนักพระราชวัง เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๒ เรื่องทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ตั้งการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ซึ่งมีการเสด็จเสียบพระนครโดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ในช่วงการพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐิน พ.ศ. ๒๕๖๒

โดยเรือพระราชพิธีในครั้งนี้มีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๕๒ ลำ รวมถึงเรือพระที่นั่งสำคัญ ได้แก่ เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ และเรือพระที่นั่งอนนทชาตฤขงศ์ พร้อมเรือพระราชพิธีอื่นด้วย เช่น เรือเอกชัยเหินหาว เรือครุฑเหินเห็จ เรือกระบี่ปราบเมืองมาร เรือสุรวายุภักษ์ เรือรูปสัตว์ เรือตั้ง เรือแซง

ด้านการจัดขบวนเรือพระราชพิธี ครั้งนี้จัดรูปขบวนตามรูปแบบโบราณราชประเพณีทุกประการ โดยจัดรูปขบวนเรือ แบ่งออกเป็น ๕ รั้ว ๓ สาย ดังนี้

ริ้วสายกลาง ซึ่งเป็นเรือสายสำคัญ ประกอบด้วย เรือพระที่นั่ง ๔ ลำ มีเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ เรือพระที่นั่งอนันตนาคราช เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ และเรือพระที่นั่งอเนกชาติภุชงค์ นอกจากนี้ มีเรืออีเหลื่อง เรือกลองนอก เรือแดงโม ซึ่งเป็นเรือของผู้บัญชาการขบวนเรือ เรือกลองใน พร้อมด้วยเรือตำรวจนอก และเรือตำรวจใน

ริ้วสายใน ขนาบข้างสายเรือพระที่นั่ง มีเรือทองขวานฟ้า และเรือทองบัวบิน เป็นเรือประตุน้ำ เรือเสื่อหยานชล และเรือเสื่อคำรณสินธุ์ เป็นเรือพิฆาต เรือรูปสัตว์ ๘ ลำ และปิดท้ายสายในด้วยเรือเอกไชยเหินหวา และเรือเอกไชยหลาวทอง ซึ่งเป็นเรือคู่ซึก

ริ้วสายนอก ประกอบด้วยเรือตั้ง และเรือแขง สายละ ๑๔ ลำ ด้านกำลังพลประจำเรือพระราชพิธี คัดเลือกกำลังพลจากหน่วยต่างๆ ของกองทัพเรือจำนวน ๒,๒๐๐ นาย ส่วนใหญ่เป็นกำลังพลที่ไม่เคยเป็นกำลังพลประจำเรือพระราชพิธีมาก่อน และได้มีการฝึกซ้อมมาอย่างต่อเนื่อง

เส้นทางเดินเรือหรือเส้นทางเสด็จพระราชดำเนิน เป็นเส้นทางเดียวกับที่เคยใช้มาตั้งแต่ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร คือ เส้นทางจากท่าวาสุกรีถึงวัดอรุณราชวราราม **การซ้อม** กองทัพเรือ โดยคณะกรรมการจัดเตรียมความพร้อมขบวนเรือพระราชพิธี ได้กำหนดแผนการซ้อม ๑๒ ครั้ง แยกเป็นการซ้อมย่อย ๑๐ ครั้ง และการซ้อมใหญ่ ๒ ครั้ง โดยการซ้อมย่อยเป็นรูปขบวนในแม่น้ำเจ้าพระยาครั้งแรกมีขึ้นในวันที่ ๒๒ สิงหาคม การซ้อมใหญ่ ครั้งที่ ๑ กำหนดให้เป็นวันที่ ๑๗ ตุลาคม การซ้อมใหญ่ ครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๒

รัฐบาลได้ประชาสัมพันธ์เชิญชวนประชาชนเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ

พระบรมราชินี ในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินเสียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๖๒ วันพฤหัสบดีที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๖๒

มาร่วมเป็นส่วนหนึ่งในประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญของชาติไทย และชาวไทย ร่วมสัมผัสบรรยากาศ ชมความงดงามตระการตาของริ้วขบวนเรือพยุหยาตราทางชลมารค มรดกทางวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ของชาติไปด้วยกันนะคะ

ที่มาข้อมูล

ชาวสด. (๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒). **ขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก 2562**. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_2735548 เมื่อ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๒.

ประชาชาติธุรกิจ. (๒ กันยายน ๒๕๖๒). **ประกาศกรมเจ้าท่า 3 กัญยา ดเนินเรือในแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองบางกอกน้อย ช่วงซ้อมขบวนเรือพระราชพิธี**. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/พระราชพิธีบรมราชาภิเษก/news-367187> เมื่อ ๖ กันยายน ๒๕๖๒.

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๖๒. (๒๕๖๒). **กระบวนพยุหยาตราทางชลมารค สมัยโบราณ**. สืบค้นจาก <https://phralan.in.th/coronation/finalceremoniesdetail.php?id=810> เมื่อ ๒ กันยายน ๒๕๖๒.

วิกิพีเดีย. (๒๕๖๒). **กระบวนพยุหยาตราทางชลมารค**. สืบค้นจาก <https://th.wikipedia.org/wiki/กระบวนพยุหยาตราทางชลมารค> เมื่อ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๒.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (๒๕๕๘). **พจนานุกรม**. สืบค้นจาก <http://www.royin.go.th/dictionary/index.php> เมื่อ ๖ กันยายน ๒๕๖๒.

